

ΤΟ ΕΡΗΜΟΚΑΣΤΡΟ

οποίοι ἀπήτουν, ἵνα μεταφράζεται εἰς τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν πᾶσα πρότασις τῶν Χριστιανῶν βουλευτῶν» Πάτρια, 5 Φλεβάρη 1905, σ. 2. στλ. 1.

«Ἐπειτα ὅπως οἱ ἐξισλαμισθέντες ἀρνοῦνται ὄχι μόνον τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των ἀλλὰ καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι συνδέει αὐτοὺς πρὸς τὸ παρελθὸν αὐτῶν καὶ οὕτως εἰσέρχονται εἰς ἄλλον βίον, οὕτω καὶ οἱ χυδαιομανεῖς» Πάτρια, 29 τοῦ Γενάρη 1905, σ. 3. στλ. 2.

* * *

Ἄτιμα λόγια, πού μόνο ἄτιμος ἄθρωπος τὰ γράφει.

* * *

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΣΤΟΥ ΠΕΡΒΟΛΙΟΥ ΤΗΣ ΚΟΛΥΜΠΗΘΡΑ

Ἦρθεν ἡ Ἄνοιξη καὶ βλόγησε τὰ μῦρα καὶ ἀνθολιμάνι γίνηκε τὸ περιβόλι καὶ τὰ πουλιά βαφίζονται μέσ' στὴν πλημμύρι καὶ οἱ πεταλοῦδες, πού γεννάει τὸ δροσοβόλι.

Καὶ πλένε μέσ' σὶ ἀνθόνερα σὰν τρεχαντήρια καὶ τοὺς γελᾷ ἡ βλάστηση πλατειᾶ ἕνα γέλιο καὶ γίνονται τὰ φύτρα θυματήρια καὶ ἡ Πλάση γύρω γίνεται Βαγγέλιο!

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

Φωφώ: Φίλησα τὴ φωτογραφία σου ἐχτές γιατί πολὺ σοῦμοιαζε.

Νίκος: Σὲ φίλησε καὶ ἐκεῖνη;

Φωφώ: Ὁχι.

Νίκος: Τότες δὲ μοῦμοιαζε πολὺ.

Ἡ Μαμμά: Ἐπαιξες τὸ κομμάτι ποῦχεις νὰ μάθης

Ἡ Μυριάννα: Ναι, μαμμά.

Ἡ Μαμμά: Ἐβήγητες τὸ μάθημά σου ἀπὸ τὸν Ὀμηρο;

Ἡ Μυριάννα: Ναι, μαμμά.

Ἡ Μαμμά: Ἐμαθεῖς τὰ πέντε προβλήματα σου ἀπ' τὸν Εὐκλείδη;

Ἡ Μυριάννα: Ναι, μαμμά.

Ἡ Μαμμά: Καὶ τῆς γεωμετρίας τὰ σχήματα τὰ ἴσα καμεις;

Ἡ Μυριάννα: Ναι, μαμμά.

Ἡ Μαμμά: Τότες πήγαίνε νὰ ξεσκονίσῃς τὴ σάλα

θηκε ἀγριεμένος «γιατί μ' ἐλιμοχτόνησε; πῶς; πού παίρνεις τὸ μέρος, παληογύναικο; θὰ σκοτώσω!»

«Τί μεγάλο κακό, Θεέ μου» εἶπε κλαίοντας «θὰ σὲ φουρκίσουν, Κἀνή!»

Ὁ Κώστας Λάμπουρας ἐκοίταζε δλόγορά του ἀνταριασμένος. Ἐίχε ἀκούσει ἀπὸ τὸ στόμα τῆς γυναικὸς του ἐκείνην τὴν ἴδια φωνὴ πού τοῦ μιλοῦσε ἀπὸ τὰ βαθύτατα σπλάχνα του, πῶς εἴξερε τώρα καὶ κείνη τῆς ψυχῆς του τὸ σάλαγο, τοὺς κρουφούς λογισμοὺς του; — Καὶ ξάφως ἡ ἀνυπόταχτη φαντασία του τὸν ἔκαμε νὰ ἴδῃ μίαν τρομερὴν εἰκόνα: — Εἶχε κάμει τὸ φόνον καὶ ἵπερνοῦσε ἀπὸ τὴ μέση τοῦ χωριοῦ του μετὰ τὸ ματωμένο μαχαίρι στὸ χέρι, φεύγοντας τρεχατὰ, καὶ ὁ κόσμος ὅλος τὸν ἐκοίταζε περίτρεμος καὶ ἴστρεφε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπο, προφέροντας μετὰ κταφρόνια τὸ καταραμένο ὄνομα τοῦ πρωτότοκου γιοῦ τοῦ πρωτόπλαστου: — «Ὁ Κἀνης, ὁ Κἀνης!» Ἀπὸ τὰ τῶρα ἀρχίζε νὰ τὸν κράζει ἔτσι ἡ γυναῖκα του. Μὰ ὁ κόσμος δὲν εἴξερε τί τοῦχε κάμει ὁ κακὸς ἀδερφός; δὲν ἐγνώριζε τὴν ἀδικίαν; ἔβλεπε μοναχὰ τὸ φόνον καὶ ἐκατηγοροῦσε. Κι' ὁ Κώστας ἤθελε νὰ ἀποκριθεῖ: — «Ὁ ἀδερφός μου ἀγόρασε τὸ θάνατό του» ἀπόγραψε τὴν καταδική του. «Ἄς ἦταν καὶ ἄλλοι στὴ θέση μου, τὸ ἴδιον θὰ σκότωναν καὶ κείνοι, μαγὰρι καὶ τὸν πατέρα τους,

Ἐπαιρναν τὸ μονοπάτι τὸ λιθόστρωτο, πού περνοῦσε ἀνάμεσα ἀπὸ γκρεμισμένα περιβόλια ἢ σπίτια τούρρικα, καὶ ἔφερνε στὴ ρίζα τῆς ὀρθοχτισμένης σκάλας μετὰ τὰ σκαλοπάτια τῆς τ' ἀμέτρητα. Κι' ἀφοῦ συρτά, με κόπο καὶ με τρόμο, τὴν ἀνέβαιναν, τέλος βρισκόνταν στ' ἀπάνου ζουνάρι τοῦ κάστρου. Ἦστερα κινούσαν, ἀκολουθώντας τὴν ἀκρὴν ἀκρὴ τοῦ τοίχου μετὰ τὴν ἀτέλειωτη δοντοσειρὰ τῆς πολεμῆστρες του, καὶ τραβούσαν στὴ Μεγάλῃ Τάπια νάβγουν. Κι' αὐτοῦ σὰν ἀραζαν με φωνές καὶ γέλοια τὰ τρελὰ παιδιὰ καὶ κοριτσόπουλα, χύνονταν μέσα τρέχοντας στὸ μεγάλο πλάτωμα τῆς τάπιας. Αὐτὸ τῶκαναν συχνὰ τ' ἀπόγιομα, πολλὲς φορές ὅμως καὶ μεσημέρι τὰ θεότρελα δὲ μπόδιζονταν νὰ πηγαίνουν. Μάλιστα καμμικὰ γιορτὴ ἀνέβαιναν καὶ ἄλλα κορίτσα μεγαλύτερα καὶ ὄχι λίγες γυναῖκες νεῖες καὶ ἀθάρατες καὶ ἴστηναν χορὸν μεγάλον ἐκεῖ πάνω. Κι' ὁ γλυκὸς ἀχὸς τῶν τραγουδιῶν καὶ οἱ ξεφαντες φωνές καὶ τὰ σκαστὰ καὶ μεθυσμένα γέλοια ἐδιώχναν γύρωθεν τὴ νεκρικὴ σιωπὴ καὶ τάραζαν τὴν ἐρημίαν τοῦ τόπου. Γύριζε ὁ κύκλος τοῦ χοροῦ γοργός, ἀνάλαφρος, καὶ τὰ μαλλιά τ' ἀπολυτὰ καὶ τὰ πλατιά μαντήλια, πού ἔπαιζαν μετὰ τὸν ἀνεμο, μιὰ φαίνονταν καὶ μιὰ κρύβονταν πίσω ἀπ' τὰ μπεντενία. Θάλεγε κανένας πῶς νεράϊδες εἶχαν πιάσει τὸ χορὸν ψηλὰ στὴν Τάπια, ἀν τύχαινε ἀπ' τὴ χώρα ν' ἀγναντέψῃ, ἢ ἄλλο τίποτα παράξενο, ἀν δὲν κάτεχε τ' ἀληθινόν, θάβανε μετὰ τὸ νοῦ του.

Ὅμως τῆς ἄλλης μέρες, τῆς καθημερινῆς, πού ἔμεναν μοναχὰ τους, εἶχαν τὰ παιδιὰ ἐλεύτερον τὸν τόπον καὶ τὸν καιρὸν νὰ κύνουν ὅλα τὰ παράβολα καὶ ἀγρία τους παιγνίδια. Μέσα στῆς Τάπιας τὸ στρογγυλὸ καὶ ὄμορφο ἀπλωμα, πού ἔμοιαζε σὰ μεγάλο ἀλῶνι καὶ χωροῦσε στὴ σφεντόνα του σαράντα ἄλογα ζευγαρωμένα ν' ἀλώνισουν, ἀλώνιζαν καὶ ἐκεῖνα ἐλεύτερα, χωρὶς ἀφέντη ἀλωνιστὴ, χωρὶς στιγερόξυλο καὶ σταχοκόπι. Κ' ἦταν ἀλῶνι ἀντάμα καὶ χοροστάσι τους ἀκριβόν, ὅμως καὶ λιμέρι ἀπάτητο καὶ ὀλόψηλο παλάτι στὴ φαντασίαν τους ἡ Μεγάλῃ Τάπια.

Ἄμα τῶσκαζαν ἀπ' τὸ σχολεῖον, πού πήγαίναν

μαζὶ παιδιὰ κορίτσα, ἢ ἅμα ξεκλέβονταν κρυφὰ καὶ τῶστρησαν πρὶν τ' ἀπολύσει ὁ δάσκαλος, ἐκεῖ, στὴν τάπια πάντα, ἔρχονταν νὰ κρυφοῦν καὶ νὰ ξεσκασουν. Καὶ κάθε ὥρα, σὰν εἴρισκαν ἀφορμὴ, εἶτε ἀξαφνα σὰν τοὺς κατέβαινε στὸ κεφάλι, ἀρπαζαν ἀπ' τὰ σπίτια τους κανένα κομμάτι ψωμί καὶ ἔτρεχαν με βοή καὶ ἀντάρα κατ' ἀπάνου. Καὶ δὲν τὰ κρατοῦσαν οἱ φωνές πού ἔβαναν οἱ μαννάδες τους ἀπὸ κοντὰ τους, οὔτε τὸ κάμα τὸ μεσημεριανόν, οὔτε καὶ τὰ ἰσκιώματα τὰ βραδινὰ τὰ φόβιζαν ποτέ τους. Χύνονταν μέσα μετὰ μιὰ ὀρμή, πού νόμιζες πῶς ἔκαναν ἔφοδον νὰ πάρουν τὴν Τάπια. Κ' εὐτὺς στὸ πρῶτον κἀτῆμα καὶ στὴν πρώτη ματιὰ τους, ὅλα δικά τους τῶκαναν, χωρὶς πόλεμον καὶ χωρὶς χαλασμό, τὰ παληκάρια. Δικά τους τὰ μεγάλα κανόνια καὶ τὰ φοβερά, πού τραβηγμένα ἀπὸ τῆς πολεμῆστρες κοίτονταν στῶνα τους πλευρὸν σὰν πληγωμένα ἀγιάτρευτα, καὶ τᾶδερναν οἱ καιροὶ καὶ τᾶτρωγε ἡ σκουριά καὶ ἡ μούχλα, καθὼς ἦταν ξαπλωμένα δικά τους καὶ οἱ μεγάλες σιδερένιες σφαῖρες, πού καὶ ἄδειες δὲ μπορούσαν τὰ παιδιὰ μήτε νὰ τῆς σείσουν δικά τους τὰ μπεντενία, πού ἔμεναν ὀρθὰ ὅλα, ἔν καὶ λυωμένα ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τοὺς πολέμους, καὶ ἦταν περῆφανα καὶ φοβερά μετὰ τῆς στρογγυλῆς τους κανονότρupes καὶ τῆς μακρουλῆς τους τουφεκῆστρες, καὶ ἔμοιαζε βασιλικὴ κορώνη ὁ γύρος τους σὲ περῆφανο κεφάλι, ἀπὸ μακρυὰ δικά τους καὶ οἱ καλόχτιστες σκοπιές, καὶ ἡ τάπια ὅλη, ἡ ξακουσμένη Τερρίμπιλη τῆς Βενετίας καὶ ἡ Γιουρούς Τάπια τῶν Τούρκων, ὅλη δικά τους ἦταν!

Σκορποῦσαν τότε ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἄλλα ἔπιαναν τῆς σκοπιῆς καὶ κάθονταν νὰ παίξουν τὰ μαντέματα ἢ νὰ ποῦνε παραμῦθια, ἄλλα τ' ἀπόσκιο, ἀπομεσήμερα, τῶν μπεντενιῶν, καὶ κρεμώντας τὰ πόδια ὄξω ἀπὸ τὴν τάπια ἀγνάντευαν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν βουνῶν περίγυρον τῆς ὀμορφίης. ἄλλα τρύπωναν στῆς πολεμῆστρες, καὶ τὰ μικρότερα ἔμπαιναν στῶν κανονιῶν τὰ στόματα, καὶ ἐκεῖ κρυμμένα τραγουδοῦσαν ἢ γελοῦσαν, ἢ ἔτρωγαν τὸ ψωμί μετὰ σταφύλια ἢ τ' ἀγουρσοῦκα, πού ἔκλεβαν, πρὶν ἀνέβουν, ἀπ' τὸν κῆπον τῆς θεῆς Σόφως. ἄλλα

ἄν ἦταν τέτοιος ἀδικητής! Ποῖός μ' ὑποχρέωσε νὰ γένω Κἀνης; Ὁ ἴδιος ὁ ἀδερφός μου καὶ Κἀνης, ἀλλὰ ἐγδικητής, ἀλλὰ τιμωρητής, ἀλλὰ ὑπερασπιστής τοῦ δίκου. Ὁχι, δὲ θέλω ἔπαινον μὰ κοίταξε, κόσμε! κατάλαβε τὴν πράξιν μου. Με φρονάζ, κόσμε, γὰρ τὸ τὸλμημά μου καὶ σκιαζέσαι; ναι, με σκιαζέσαι καὶ μετὰ τὸ φόβον θὰ σ' ἐξουσιάζω!»

Καὶ τώρα τὸ βράσμα τοῦ αἱμάτου τοῦ ἐπεφτε. «Καλλίτερα ἦτουν» ἐσυλλογιότου «κανεῖς νὰ μὴν τὸ μάθει καὶ δὲ θὰ τὸ μάθει; θὰ σκοτώσω κρυφὰ, στὸ σκοτάδι, στὸ μυστήριον, τὴ νύχταν. Δὲ μπορῶ νὰ μὴ σκοτώσω».

«Νὰ κοιμηθοῦμε» εἶπε τῆς γυναικὸς τοῦ ἡσυχασμένος «στρώσε».

«Σὲ σκιαζέμε» τοῦ ἀποκρίθηκε τρέμοντας.

«Γιατί; Κακὸ δὲ θὰ σοῦ κάμω πάμε».

Δίσταζόντου μετὰ τοῦ εὐχαρίστησιν ἡ καρδιά του εἶχε πάρει τὴν ἀπόφασιν καὶ εἶχε σκληρύνει ὁ νοῦς του εἶχε συνειθίσει στὸν ἀπάνθρωπον συλλογισμόν; ἐκαταλάβαινε ὁ ἴδιος πῶς ἐχόρταινε σκοτόνοντας, μιὰ δίσφα, μιὰ ζήτητι τῆς ὑπαρξῆς του, πού μοναχὰ τὸ αἶμα ἐμποροῦσε νὰ τὴν θεραπεύσει; τοῦ εἶταν γλυκεῖα ἢ παραδειγματικὴ ἐγδικησις πού μελετοῦσε, ἢ πληρωμὴ τῆς ἀδικίας.

Καὶ γιομάτος μίσος, πού τὸ συντρέφαζε μία

καινούρια ἀναστάσις τοῦ αἱμάτου του, καὶ μιὰ κόκκινη θωριά μπρὸς στὰ μάτια του, ἐπλάγιασε σιμὰ στὴ γυναῖκα του, πού ἔμαζευότου ὅσον ἐμπόρει στὴν ἀκρὴ τῆς, καὶ ἀποκοιμήθηκε ὑπνον ἀνήσυχο, γιομάτον φοβερὸς καὶ αἰματερὸς φαντασιῶν, μακηνιὰ, ξεκοιλιάσματα, μάχες, ντουφεκία, μαχαίρια, καὶ συχνὰ ἔβγαίνε βόγγος ἀπὸ τὰ στήθια του καὶ ἀνατιναζότου φοβισμένος.

Μὰ ἡ ἰδέα ὡς τόσο ὄρμαζε στὴν τραχειάν καρδιά του.

Τὴν ἄλλη μέρα, τὰπόγιομα, ἦρθε μετὰ τὸ καθεῖ (τὸ Λευκοράκι μακρυὰ δὲν ἦτον ἀπὸ τὴ θάλασσαν) ὁ Νικόλας Λάμπουρας. Στὴ χώρα εἶχε διορθώσει τῆς δουλειῆς του μετὰ τὸ νοικοκῆρη, τοῦχε παραιτήσει τὸ κοπάδι, εἶχε πληρώσει ὅ,τι χρωστοῦσε, καὶ ἔφερνε πίσω ἕνα σκυλὶ γιομάτον κάθε λογῆς φαντὰ γιὰ τὴν φαμιλιὰ τοῦ ἀδερφοῦ του καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του, καὶ λίγα λιανὰ πούχε πάρει ὑπόλοιπον. Ὅταν ἔφτασε στὸ σπίτι, ὁ Κώστας εἶλεπε ἀκόμα καὶ ἡ Εὐγενιὰ ἐδούλευε τὸ κηπάρι. Ἀνήσυχη ἔτρεξε νὰ τὸν ἀνταμώσει, πρὶν πατήσει τὰ κατῶφλι, καὶ τοῦτε συγκινημένη λησμονώντας καὶ τὸ χαιρέτιον:

«Ἄδυστοιχισμένε, γιατί ἐγύρισε;»

Έκαναν ντουφέκι από κουφοζυλιά ή από συκιά δοξάρια κ' έριχναν στο σημάδι· αλλά ανέβαιναν στα κανόνια γι' άλογα και τὰ πιλαλούσαν (ήμερ' άλογα, πού δέν ήθελαν όμως να μετατοπίσουν), και τὰ πειδ μεγάλα ανέβαιναν στην κορφή τών μπέντενιών κ' έστηναν τή σημαία τους, καμωμένη απ' ολοκόκκινο πανί, σημάδι τής πολεμάρχης ψυχής τους. Ύστερα έσμιγαν όλα μαζί, κόνοντας μια μεγάλη ππερία, κι' άρχιζαν τήν αυγατιστή, τὸ κλέφτικο, τὰ κρυφτούλια, τὰ κυνηγητά να παίζουν. Και σὲ μια στιγμή πάλι χαλούσαν τὸ παιγνίδι κ' έτρεχαν τρελά τριγύρω στὰ κανόνια. Κι' άξαφνα ζύγωναν στ' άνοιγμα τὸ πλατύ, πού άφιναν τὰ δυὸ μεσανά μπεντένια· έπεφταν άπίστομα τὰ πειδ μικρά, κ' ένῶ τ' άλλα τὰ κρατούσαν απ' τὰ πόδια, έκουβαν αὐτὰ σιγά, βγάνοντας τὸ κεφάλι και τὸ κορμί λίγο έξω από τήν τάπια, έβλεπαν με φόβο κατὰ τὸ βάθος τ' άπατο κ' έβαναν τής φωνές.

— 'Ο Λέοντας, νά τος ὁ Λέοντας!

Και γυρίζαν κατὰ τ' άλλα, τὰ τρανύτερα παιδιά, με μάτια μεγάλα από τὸ θάμπωμα και μ' άνοιχτὸ στόμα, και πάσκιζαν τὸ Λέοντα νά τούς παραστήσουν, τὸ Λέοντα πού τὸν γνώριζαν καλά κ' εκείνα, γιατί πολλές φορές τὸν είχαν ὀδη.

×

Έτσι περνούσαν ὅσο βρίσκονταν εκεί ψηλά, κ' έτσι έκαναν τής ξεφάντωσε και τής χαρές τους. Όμως έφτανε κ' ή ὥρα νά γυρίσουν πίσω. Τότε γίνονταν άλλοιώτικο τὸ φέρισμό τους. Ύστερ' από τὸ ξάναμμα τοῦ παιγνιδιού, τὰ πρόσωπά τους μια σοβαρὴ μελέτη τὰ γαλήνευε κ' ένα άλαφρὸ φόβου φτερούγιασμα σάλευε στὰ μάτια τους. Ήμερα τότε κ' ήσυχια στὸ φανερό, κι' άνήσυχα και φοβισμένα μέσα τους, έπαιρναν τὸ δρόμο γιὰ τή χώρα. Φτάνοντας στῆς σκάλας τής περιψηλής τήν κορφή, εκεί τὸτ' έκαναν άργὸ και κούφιο τὸ περπάτημά τους· ή γλώσσα τους έπαυε νά τρέχει κ' έπαιζε μυστικά ή ματιά τους και τὰ χέρια τους έγραφαν στὸν άγέρα σηήματα παράξενα. Κι' ὅσο γοργὸ και πρόσχαρο ήταν τ' ανέβασμα τών κακότυχων παιδιών, τόσο βαρὺ και φοβισμένο ήταν τὸ κατέβασμά τους.

Πατώντας στὰ δάχτυλα και τὰ πειδ πονηρὰ μάλιστα πηγαίνοντας με τὰ τέσσερα σάν άρκούδια, έρχονταν σιγά και κύταζαν στὸν κατήφορο τής σκάλας. Κ' εκεί, στὸ πειδ χαμηλὸ σκαλοπάτι, έβλεπαν τής περισσότερες φορές με φόβο τή θειά Σόφω, τήν

κακή γριά, νά κάθεται μοναχὴ τής, γνέθοντας τή ρόκα τής, και νά τούς κἀνη καρτέρι. Κι' αν τὴ χαινε καμμιὰ μέρα νά μὴν εἶν' κεί, ρίχνονταν τότε παίροντας διπλὰ τριπλὰ τὰ σκαλοπάτια, και γλύτωναν απ' τὰ χέρια τής, πού δάγκωναν σάν κάθουρα τσιμπίδια, κι' απ' τὸ ξύλο τής, πού βαρὺ σὰ σίδερο έπεφτε στὰ κορμιὰ τους. Όμως εκείνη στὴ χάση και στὴ φέξη έλειπε, και τὸ βράδυ πάντα συνήθιζε νά βγαίνη στὴ σκάλα και νά κάθεται μοναχὴ τής. Τὸ σπῆτι τής τὸ φτωχικό, μια παλιὰ μισοπεσμένη χαμοκέλλα, μπαλωμένη ὅσο και τὰ ρούχα πού φορούσε ήταν πολὺ κοντά, στὸν τοίχο τοῦ κάστρου άκουμπημένη. Γύρω ήταν ἡ αὐλίτσα και τὸ περιβόλι με τής λεμονιές, τήν κληματαριά και μια συκιά δίφορη, πού τραβούσε ή καίμενη θειά Σόφω τὰ κακὰ τής μοίρας τής νά τὰ φυλάη απ' τὰ παλιόπαιδα. Κ' ήταν τὰ χρόνια τής βαριά, και τὰ πόδια δέν τήν άκουγαν, άμα ήθελε νά τ' άναγκάση. Γι' αὐτὸ δέν έφευγε συχνὰ απ' τὸ σπῆτι, κ' έμενε πάντα, κι' αν δέν ήθελε, σκοπὸς εκεί στὴ σκάλα, φυλάκας τοῦ μικροῦ περιβολιού και τοῦ κάστρου τοῦ μεγαλοῦ.

Άμα τάβλεπε νά προβαίνουν απ' τὸ ψήλωμα τής σκάλας, έπιανε τὸ ραβδί και καρτερούσε νάρθουν από μπροστὰ τής νά περάσουν. Κ' εκείνα σὰ δέν είχαν νά ξεφύγουν απ' άλλου, σέρονταν τὴ ρίζα ρίζα τής σκάλας, βαλμένα σὲ μια γραμμὴ, τὸνα απὴ πίσω στ' άλλο, με δισταγμὸ και με φόβο. Χαμηλώναν από ντροπὴ τάχα τὰ μάτια τους κ' έδειχναν λυπητερὰ και συλλογισμένα τὰ πρόσωπα και σεμνὰ τὰ κινήματά τους. Κ' έκαναν τάχα τὸ φρόνιμο, τὸν ταπεινὸ, κ' έκαναν τὸν άγιο, σὰ νά μὴν ήξερε αὐτὴ τί λογῆς πλάσματα ήταν. Δέν τάξερε κείνη, δέν τάξεραν και τὰ λεμόνια τής τὰ παχιόφλουδα, τὰ μαύρα τ' αἰτιονύγια τής και τ' αὐγύσκα τής, τί φρόνιμα παιδιὰ, τί προκομμένα ήταν! Ζύγωνε τότε τὸ καθένα φυλαχτά, και τὴ στιγμή πούθελε νά περάση, έτρωγε μια καλή από πίσω με τὸ ξύλο και πηδούσε πέρα. Κι' άκουγες ένα δυνατό πόνου άνάκρασμα, κι' από κοντὰ πότε άκουγες κλάματα και πότε γέλια.

Άφου χάνονταν ὁ πρῶτος φόβος, τότε, αν τὴ χαινε κανένα νά πονέση παραπάνου, απ' τὴν χαρὰ τοῦ γλυτωμοῦ του δέν άργοῦσε νά λησμονήση και τὸν πόνο. Έτσι σὰ λάβαινε καθένα τὸ μερίδιο του, μαζεύονταν χωρὶς θυμὸ κ' έκαναν κύκλο γύρω στὴ θειά Σόφω, ὅμως δέν έρχονταν τόσο σιμά, ὅσο

νά τὰ φτάνη τὸ κακὸ τής ξύλο. Κι' άρχιζαν τότε γλυκὰ νά τής μιλοῦν, νά τήν καλοπαιρουν, και σὲ λίγο τήν έκαναν με τὰ νόστιμα λόγια, με τής πονηρὲς ματιές και με τὰ ζωηρὰ κι άθῶα κινήματά τους νά ξεθυμώση και νά τούς λήη τὰ δικὰ τής:

— Πού τρέχεις' έτσι κάθε μέρα, πού στὸν άνεμο γυρίζεις, μωρὲ διαβολόπαιδα, και σεις, μωρὲ κακοθήλυκα κοψίδια. Δέν ηῦρατε άλλον τόπο νά κάνετε τὰ παιγνίδια σας, παρὰ διαλέξατε τήν έρημιὰ τοῦ κάστρου, μέσα στὰ χαλάσματα, πού είναι γιοματὰ φειδία και ζωτικά και δὲ βλογαίει εκεί ψυχὴ ανθρώπου; Δέν έχετε φόβο μὴν πέσετε πουθενά, από καμμιὰ τάπια ή κανένα τοίχο, μὴ σὰς τραβήξη κανένα χάσμα μπουδρουμιού, καμμιὰ ρουφήχτρα πηγαδιού μὴ σὰς ρουφήξη, και τότε οὐδὲ κι' άχνάρι θαν' εῦρουν απ' τὰ κορμιὰ σας; Κι' αν άξαφνα (μακριὰ νά γένη!) άντέσετε σὲ κανένα ίσκιωμα, σ' άσκημον τόπο πού κρατεῖ στοιχειό, κι' ὅποιον πατήση στὰ σύνορά του άλάβωτο δέν τὸν άφίνει, πῶς θαν' έβγατε από κεί άνέγγιχτα μ' άπαρτη φωνή, μ' άγγιχτο χέρι, πόδι; Κ' οἱ μαύρες οἱ μαννούλες σας, πού σὰς άφίνουν με τί καρδιά θὰ σὰς δεχτοῦν, αν πάτε έτσι καμμιὰ μέρα, πού νά μὴ σώση; Κλούβια κι' άπιαστα τὰ λόγια μου! Κούφια ή ὦρα πού τ' άκούει, μὰ ποιὸς ξέρει αὐτοῦ πού τρέχετε τί μπορεί, κακόμοιρα, νά σὰς εῦρη;

Όλο τὸν τόπο τοῦ κάστρου τὸν έχουν στοιχειά, κακὰ εἰδῶλα, και δέν είναι χάλασμα και δέν είναι τρύπα πού νά μὴν κρατῆ άπόνα. Όμως τὰ πειδ πολλά, τὰ δαιμονικά φουσατὰ, συνάζονται στὴν Τερρίμπιλη, τήν τάπια τὴ μεγάλη, κ' εκεί άπάνου στένουν τὸ χορὸ, και άποκάτου, στὴ Μίνα μέσα, τ' άκούς δλημέρα και βουίζουν. Άπ' αὐτοῦ πέρασε, απ' τὴ Μίνα, ἡ λιόκαλη βασίλισσα, ή κυρὰ Κατερίνα μια φορά, σάν πῆραν οἱ ὄχτροι τὸ κάστρο τής, και βγήκε στὸ γιολὸ και γλύτωσε μέσ' τὰ καράδια, πού τήν καρτέραγαν χωρὶς έλπίδα. Γιατί, νά ξέρετε, άποκάτου πάει δυὸ ὄρες μακριὰ ὁ δρόμος, και φέρνει ὡς τ' άλλο κάστρο, πέρα στὸ γιολὸ. Κι' ὅμως κανένας πειδ τώρα δέν κοιτάει νάμπη μέσα, νά ιδῆ αν μπορῆ νά περάση, γιατί' είναι ἡ Μίνα στοιχειωμένη, κι ὅποιος κοτήση χάνεται και πίσω δὲ γυρνάει! Γι' αὐτὸ και σεις, κακόμοιρα, κυτᾶτε καλά μήτε στὴν τάπια πάνου νά ζυγώνετε μὴ λαβωθῆτε, και μέσ' τὴ Μίνα μὴν πατήσετε καμμιὰ φορά, γιατί τρωάρκ και λαχτάρια σας, ὀλόταλα θὰ πάτε νά χαθῆτε!

«Τί τρέχεις;» έρώτησε ανυπόψιαστος περιφέροντας τὸ άθῶο βλέμμα του.

«Θὰ σὲ σκοτώσει' τῶχει άπόφαση».

«Ποιός;»

«'Ο άδερφός σου.»

«Γιατί;» έρώτησε χαμογελῶντας· «μὴν τὸ πιστεύεις, νύφη' είναι καλὸς ὁ Κωσταντῆς».

«Άχ» τοῦ άποκρίθηκε άναστενάζοντας· «σὲ περικαλῶ, γιὰ χάρη μου, σ' ὀρκίζω στοὺς άπεθαμένους σου, Νικόλα, πάρε δρόμο· φεύγα' νά μὴ σὲ ιδει, γιατί θέλει νά σὲ τελειώσει, δύστυχῆ, τῶχει άπόφαση' τὸν εἶδα με κακὸ βλέμμα. Είναι άνταριασμένος πού τοῦ πῆρες τὸ κοπάδι».

«Τὸ κοπάδι; μὰ δέν ήτουν δικό μας' τὸ εἶχα δοποιήσει προχτές' ἐμὲ μοῦ τῶχε δῶκει ὁ νοικοκύρης τὸν καιρὸ πού ὁ Κώστας έλειπε στὴ φυλακή, και τῶδῶσα πίσω ναι ὁ Κώστας ήθελε νά τὸ κρατήσω, μὰ δὲ μοῦπε και τίποτα· ή γολὴ θὰ τοῦ περάσει σὰ πάντα· γιὰ μὰς έχει ὁ Θεός' ὁ χρόνος είναι στενοχωρημένος, αλλά θὰ περάσουμε ὅπως ὅπως' θὰ δουλέψουμε διαφορετικά».

«Τὸ ξέρω, δικηνο τῶχεις, Νικόλα, μὰ φεύγα, νά ζῆς, φεύγα' γλύτωσε και γλύτωσε μὰς: εἶχε κακὸ βλέμμα, σοῦ λέω και τώρα, ὅπου κι' αν είναι, έπλάκωσε και σ' έσκότωσε».

«Μὴν τὸ πιστεύεις, νύφη» τής εἶπε χαμογελῶντας πάλι· «έτσι φωνάζει' θέλεις ιδεῖ». Κ' έμπῆκε στὸ σπῆτι κ' εκάθησε παραστιὰς, εκεί πού τᾶλλο βράδι εἶχε καθίσει ὁ άδερφός του.

Ἡ Εὐγενιὰ τὸν άκολούθησε άνήσυχα.

«Πεινάω» τής εἶπε.

«Τρέμω και γιὰ τούς δυὸ σας» τοῦ άποκρίθηκε.

«Άφισε τὸ φόβο και δός μου ψωμί» εἶπε καλότροπα.

Τὸν άκουσε κ' έπειτα εκάθισε συλλογισμένη στὴν άκρη τής. Ὁ Νικόλας καθὼς έτρωγε τής έλεγε πῶς τὸν εἶχε δεχτεῖ ὁ καλὸς νοικοκύρης, πῶς είχαν λογαριαστεί, πῶς τῶχε χάρισει κάτι περὸ τερο παρὰ τὸ μερτικό, εξανόλεγε ὅσα λόγια είχαν μιλήσει άντάμα· έπειτα τής έκρανε γιὰ τὴ χώρα, γιὰ τὰ ψῶνια του, γιὰ τὸ γάμμα του στὴν ταβέρνα, γιὰ τούς ανθρώπους πούχε ιδεῖ· και ή ὦρα περνούσε. Μὰ καθὼς ή ὦρα περνούσε, ή έγνοια εθέρριζε τής Εὐγενιᾶς, τὰ σπλάχνα· από μια στιγμή στὴν άλλη θάρχότου ὁ άντρας τής και, ποιὸς ξέρει τί θὰ γινόντου στὸ σπῆτι τους. Τὰ λόγια τοῦ Νικόλα δέν τάκουε μόνο εδάκρυζε συχνὰ και συχνὰ άναστενάζε.

Εἶχε σουρουπιᾶσει ὅταν ὁ Κώστας έφανερῶθηκε στὸ σπῆτι· τὸ βλέμμα του ήταν γιοματὸ φαρμάκι, αλλά εκρατήθηκε κ' έχαιρέτησε.

«Καλοπέρα σας» εἶπε «καλῶς ὄρισες».

Ἡ Εὐγενιὰ έστοχάστηκε νά πείσει στὰ πόδια του γυρεύοντας έλεος· μὰ εφοβήθηκε· εἶχε γνωρίσει τὸ άσκημο βλέμμα του. Ὁ Νικόλας άποκρίθηκε γλυκὰ:

«Καλοπέρα, άδερφέ' οἱ δουλειές επήγανε καλά· έφερα άφτό τὸ λίγο πρᾶμα και λίγα λιανά.»

«Πῶσα;»

«Δέκα τᾶλλαρα».

«Τόσο αξίζει τὸ κοπάδι;»

«'Οχι' ὁ κόπος μὰς».

«'Ο, τι έκαμες, έκαμες»· άποκρίθηκε ὁ Κώστας χαμογελῶντας πικρὰ και τὸ μέτωπό του έσουφρώθηκε.

Κ' έπειτα κανένας δέν έμίλησε παρὰ εκαθόνταν και οἱ τρεῖς τους παραστιὰς· ὁ Κώστας συλλογισμένος, ὁ Νικόλας νυστασμένος και ή Εὐγενιὰ εκοίταζε άνήσυχη πότε τὸν έναν και πότε τὸν άλλον. Κ' οἱ ὄρες άπερνούσαν. Τώρα ήταν νύχτα βαθειά.

Εξφρῶς ὁ σκύλος άλύχτησε· και ὁ Κώστας εβιάστηκε νά παρατηρήσει:

«'Ο σκύλος τοῦ κοπαδιού πού χάσαμε άλυχτάει».

«Ναι» εἶπε ὁ Νικόλας ζυπνώνοντας ακάπου άποκρένεται».

«'Οχι, κάποιος διαβαίνει πάω νά ιδῶ ποιὸς

X

Μιά μέρα, μεσημέρι, τὰ παιδιά, σὰ νάθελαν νὰ περπατήσουν τῆς θεῖα Σόφως τὴν καλόπιστη τὴ γνώμη καὶ τὴ φαντασίαν, σηκώθηκαν νὰ πηγαίνουν πάλι. Δὲν πῆραν καὶ τὰ λόγια τῆς στ' ἀληθινά, γιὰ τ' ἤξεραν πῶς τὰλεγε πλειότερο ἀπὸ φόβο γιὰ τὰ σῦκα καὶ τὰ σταφύλια τῆς, ποῦ ἀρχίζαν νὰ γλυκοφέρουν, παρ' ἀπὸ δική τους ἔγνοια. Ἐπειτα πρώτη φορὰ δὲν ἀκούγαν γιὰ τέτοια πράματα, δὲ ἀπὸ δῶ, καὶ τὰ πίστευαν καὶ δὲν τὰ λησμονοῦσαν, ἀλλὰ ποτὲ δὲ μπόρεσαν ἀληθινὰ νὰ τ' ἀντικρύσουν. Εἶχαν μεγαλώσῃ μὲ τῶν νεράιδων τὰ μυθεύματα μὲ τῆς ιστορίας τῶν ζωτικῶν. Ἦταν αὐτὰ παλιότερους γνώριμοι, συνειθισμένοι τους, ἀλλὰ μοναχὰ μὲ τὴν ἰδέαν ἦταν ἡ γνωριμία, καὶ ὄχι μὲ τ' ἀφτιά καὶ μὲ τὰ μάτια. Τὰ γύρειαν ἀφοβα, τ' ἀγαποῦσαν, τὰ καλοῦσαν νὰ φανοῦν μπροστά τους, ἀλλὰ δὲν ἀκούγαν ἐκεῖνα τῶν παιδιῶν τὸ κάλεσμα. Κανένα μαυροδέματο ἢ ἀλαφροίσκιωτο παιδί δὲν ἀξιώθηκε νὰ τὰ ἰδῇ ποτὲ του.

Τόξερε κ' ἡ θεῖα Σόφω πῶς τὰ λόγια τῆς, σὰν κάθε ἄλλη φορὰ, καὶ τώρα θὰ πῆγαιναν χαμένα. Ὅμως ἤθεε ἡ ὥρα ποῦ κόντεψαν νάβγουν ἀληθινὰ, καὶ τὰ παιδιά τ' ἀπίστα, τ' ἀφοβα, ἔφτασαν στὴν τρίχα νὰ πιστέψουν. Σὰ βρέθηκαν ἀπάνου, ἀντίκρυ ἀπ' τὴ Μεγάλῃ τάπια, κύταξαν πέρα, καὶ τί νὰ ἰδοῦν; Μέσα στὴν τάπια, ποῦ καθεμέρα ἦταν ἀδεια κ' ἔρημη ἀπὸ ζωντανὴ ψυχὴ, βλέπουν κάτι πλάσματα σὰν ἀνθρώπους μαυροφόρους, σὰν παπαδες ἀπαράλλαχτους, νὰ στέκωνται ὀρθοὶ καὶ ἀκίνητοι σιμὰ στὰ μπεντένια, καὶ νὰ γεμίζουν ὅλη τῆς τάπιας τὴν περιοχὴ καὶ ἀπάνου, κατὰκορφα στὸ μπροστινὸ μπεντένι, (παράξενο πῶς εἶχε σκαρφαλώσει ἐκεῖ!) ἕνας ὁ πειδὺ ὑψηλὸς καὶ πειδὺ μεγάλος ἀνεβασμένος, ἀτάραχος στὸ φῶς καὶ στὴ φλόγα τοῦ ἡλίου, σὰ δεσπότης ποῦ καμαρώνει ἀπ' τὸ στασιδί του μέσα στ' ἄλλο παπαδολόγι. Πῶς δὲν κατάλαβαν στὴ στιγμή τί ἦταν; Φύλαγαν ἀκόμα στὸ νοῦ τὰ λόγια τῆς θεῖα Σόφως, καὶ μὲ πρώτη ἀφορμὴ τὰ εἶδαν ὀλοζώντανα μπροστά τους.

— Ἐωτικά!

Πρόφτασε κ' εἶπε ἕνα παιδί, καὶ τ' ἄλλα τὸ καναν νὰ σωπῆση ἀπότομα. Καὶ δὲν τόλμησε πειδὺ κανένα νὰ βγάλλῃ μιλιὰ ἀπ' τὸ στόμα, τάχα μὴν παρῆ ἡ φωνὴ του. Κ' ἔκαναν μὲ τὰ χέρια νεύματα θαρρετικὰ, τάχα κανεὶς νὰ μὴν τρομάξῃ. Πῆγαν μπροστά τὰ πειδὺ μεγάλα, ἀκολουθώντας τὰ μικρό-

νάνε τόσο παράωρα;» Κ' ἐσηκώθηκε κ' ἐβγήκε.

«Τὸ εἶδες, νόφη» εἶπε ὁ Νικόλας γελώντας «χαλάζι ἦτουνε κ' ἐπέρασε· αὐριο ὅλα θάνε μελι καὶ γάλα».

«Μὴ φειδεύεσαι» τοῦ ἀπολογήθηκε «τὸ βλέμμα του δὲ μ' ἀρῆσει· ἡ καρδιά του εἶναι μαύρη».

«Νικόλα, Νικόλα» ἀκούστηκε ἀπ' ὄξω ἡ φωνὴ τοῦ Κώστα ἀθρόωποι χαλεύουν νὰ τοὺς βοηθήσουμε· ἔλα νὰ τοὺς γλυτώσουμε· εἶναι λαθρέμποροι· ἐδῶ κάτω στὸ γυαλό, στὸ καλάμι, θὰ χάσουν τὸ πρᾶμα τους γιὰ τὸς κυνηγᾶει ἡ ἀστυνομία».

«Μὴν πᾶς, μὴν πᾶς!» εἶπε ἡ γυναῖκα.

«Βλέπεις ἴσκιους, νόφη· γιὰ τὸ φοβᾶσαι τόσο; πῶς νὰ μὴν πᾶω νὰ γλυτώσουν οἱ ἀθρόωποι; ἀκου τὰ σκυλιὰ πῶς κόβονται· κάποιος ἀληθινὰ διαβαίνει».

«Ὅχι, εἶναι τὰ κοπάδια σιμὰ μὴν πᾶς· μὴν πᾶς».

«Δὲ σ' ἀκούω» τῆς ἀποκρίθηκε κ' ἐβγήκε.

Τότες ἡ Εὐγενία ἀκουσε ἕναν κατὰκαρδο πόνου.

Ἦταν ἀφέγγαρη ἡ νύχτα· μὰ τὰστέρια ἔλαμπαν στὸν οὐρανὸ μυριάδες· ὁ ἀγέρας ἦταν ἡσυχος καὶ ἀκούτου ὁ μονότονος βόγγος τοῦ πελάγου.

«Ἐκεῖ κάτου» εἶδεξε ὁ Κώστας «ἐκεῖ κάτου

τερα, ὡς ποῦ ἔφτασαν κ' εἶδαν καλύτερα καὶ πάλι στάθηκαν. Τὰ πρόσωπά τους εἶδειαν τώρα θάμποςμα ἀμολόγητο, ξάφισμα βαθύ, καὶ τὰ μάτια τους τὰ ἴδια ἔλεγαν καὶ μαρτυροῦσαν πῶς αὐτὰ ποῦ ἔβλεπαν ἦταν τραγιά καὶ τίποτ' ἄλλο! Ὅμως τί ἤθελαν τὰ τραγιά στὴν τάπια, στὸ κάστρο ψηλά, καὶ πῶς βρέθηκαν ἐκεῖ πάνω; Ἦρθαν νὰ πάρουν τάχα τὸν ἀγέρα τους, ν' ἀγναντέψουν, νὰ χαζέψουν, νὰ παίξουν σὰν καὶ τὰ παιδιά; Καλὰ, κ' ἀπὸ ποῦ ἔλαβαν τὸν κόπο νὰ περάσουν; Καὶ τίνας λέγονταν ἀφέντη;

Ἐμειναν ἐκεῖ ἄσειστα, σκυφτά, μισόροβα, μισογελαστά, καὶ τὰ πειδὺ δειλὰ μάλιστα ἦταν ἔτοιμα νὰ τὸ βάλουν καὶ στὰ πόδια. Πέρασε λίγη ὥρα ἔτσι, καὶ ἄξαφνα βλέπουν τὸ μεγάλο τράγο μ' ἕνα πῆδημα νὰ ξεκινᾷ, πρῶτος νὰ μπαίνη, βλέπουν ἄλλον νὰ τὸν ἀκολουθᾷ, κ' ἕνα ὀλάκερο τραγιῶν κοπάδι νὰ προβαίνη ἀπὸ τὴν τάπια· κ' ἀπὸ κοντὰ βλέπουν ἕναν τσοπάνο μὲ τὴν ἀγκλίτσα του νὰ τὰ ὀδηγᾷ. Ἐφτασαν στῶν παιδιῶν τὴν ἀκοὴ κ' οἱ βρόντοι τῶν κουδουνιῶν κ' οἱ φωνές τοῦ τσοπάνου. Γνώρισαν τότε καὶ τὸν ἀνθρώπο, ξεχώρισαν καὶ τὴ φωνή του. Μὴν ἦταν γέλασμα δαιμονικό, μὴν ἦταν τῶν ματιῶν τους πλάνη; Ὅμως μποροῦσε πάλι ὡς ἐκεῖ νὰ φτάσῃ; Δὲν κρατήθηκαν πειδὺ, καὶ ξεφώνισαν ἐκεῖνο ποῦ ἔσφιγγαν στὰ δόντια τὴσιν ὥρα.

— Ὁ Νίκας ὁ βοσκός! Ὁ Νίκας ὁ Ἄτσαλος!

Κ' ἦρθαν οἱ καρδιές στὸν τόπο τους· καὶ τότε μὲ χαρὲς καὶ γέλοια ἔτρεξαν κατὰ τὴν τάπια. Ἦσαν ἐκεῖ ἀφτονα ἀπομεινάρια, στρογγυλόμαυρα, σημάδια τῆς ἀλήθειας, ποῦ τ' ἀφσαν οἱ ψεύτικοι διαβόλοι. Μπροστά σὲ τέτοια εἰκόνα ἀκάθαρτη ἔμειναν ἀλαλα πρῶτα τὰ παιδιά. Κι' ἄξαφνα μιὰ σαλαγὴ, θυμοὺς γιομάτη καὶ φοβέρες, σηκώθηκε ἀπὸ τὴν τάπια καὶ πῆγε στὸ κεκάδι τῶν τραγιῶν κακὰ μηνύματα νὰ φέρῃ. Ἦστερα μὲ μουρμουρητὰ πικρόχολα, μὲ παράφορα ξεφωνητὰ βγήκαν ἀπὸ τὴν τάπια καὶ κατὰγιναν νὰ κάμουν φρόκαλα ἀπ' ἀσφάκες, ποῦ πυκνὲς φύτρωναν μέσα στὸ κάστρο, καὶ νὰ σκουπίσουν μὲ φροντίδα ὅλη τὴν τάπια. Πολλὲς φορὲς τὴν καθάριζαν ἔτσι καὶ τὴν ἔκαναν νὰ λάμπῃ. Κι' αὐτὸ τῶκαναν ὄχι γιὰ τὸ ἀγαποῦσαν μοναχὰ τοῦ νοικοκυριοῦ τὴν τάξη, ἀλλὰ γιὰ τ' ἤξεραν ἀκόμα πῶς χαίρονται στ' ἀλώνια τὰ γυαλιστερὰ, στὰ καθάρια τὰ πλατώματα νὰ χορεύουν οἱ Καλδύτες, κ' ἐκεῖνο ποῦ τοὺς δείχνουν τέτοια ἔγνοια, ἂν

στὸ καλάμι· πᾶμε γλιγῶρα» κ' ἐκίνησε βιαστικός. Ὁ Νικόλας τὸν ἀκολουθᾶς καταπόδι.

Στὸ δρόμο δὲν ἔλεγαν λόγο καὶ σὲ λίγο ἦρθαν στὸ γυαλό.

«Ποῦ εἶναι τον» ἐρώτησε τότες ὁ Νικόλας.

«Ἀφτοῦ σιμὰ στὸ γαρμὸ, στὸ σκάλαμα» ἀποκρίθηκε ὁ ἄλλος.

Τοῦ πελάγου τὸ φρύδι ἦταν γιομάτο χαλίγια καὶ ἄμμο· τὸ κῦμα τὸ χάιδευε γλυκὰ κατὰμαυρο σὰ μελάνι. Ἐπρωχωροῦσαν μὲ γλιγῶρα πατήματα πρὸς τὸ γαρμὸ, ποῦ ἐσηκονότου ψηλὸς πᾶνουθ' ἀπὸ τὴ θάλασσα κ' ἐχώριζε ἀπροσπέραστα τὸ γυαλό τοῦ Λευκορακιοῦ ἀπὸ τὸν ἄλλον, μὰ οὔτε κει δὲν ἐφκινόνταν οὔτε καίτι, οὔτε ἀνθρώποι, καὶ τότες ὁ Νικόλας ἀνησύχησε κ' ἐθυμήθηκε τὸ φόβο τῆς γυναικὸς τᾶδεροφου του. Ταραγμένος εἶπε: — «Ποῦ εἶναι τοι;»

«Ποιοί;... Σ' ἔφερα δῶ γιὰ νὰ σὲ σφάξω.»

Ὁ ἄτυχος τότες ἐκατάλαβε πῶς ἦταν χαμένος· ἔβαλε μεγάλη φωνὴ κ' ἐχύθηκε πᾶνου στὸν Κώστα γιὰ νὰ τοῦ πιάσει τὰ χέρια, κ' ἐφώναξε: — «Κάη. Βοήθεια, βοήθεια».

Μόνον ὁ ἀντίλαλος τᾶποκρίθηκε. Ὁ Κώστας ἔκαμα ἕνα πάτημα στὴ θάλασσα, θυμωμένος ἀπὸ τὴ βρῖσια, ποῦ τὸν ἔβρισκε σὰ μαστίγιο, καὶ φοβισμέ-

δὲν τοὺς κάνουν καλωσύνη ἀνέλπιστη, ὅμως δὲν τοὺς βλάπτουν κιόλα.

Καὶ τί Καλδύτες, τί ζωτικά κάθονταν καὶ τοὺς ἔλεγε ἡ θεῖα Σόφω; Τίτοια εἶναι κ' ἐκεῖνα, σὰν τὰ τραγιά καὶ σὰν τὸ Νίκα τὸν τσοπάνο; Παράξενο τώρα τοὺς ἔρχονταν πῶς εἶχαν καὶ τόσο φοβηθῆ. Μὰ πῶς νὰ πῆγαινε ὁ νοῦς τους στὰ τραγιά, πῶς θάρχονταν ἀπ' τὴν πέρα ράχη, ποῦ εἶχαν τὸ μαντρί τους, θάμπαιναν ἀπ' τὸ χάλασμα τοῦ κάστρου καὶ θάπιαναν τὴν τάπια νὰ σταλιστοῦν τὸ μεσημέρι; Καὶ ποῖος διάβολος τοῦ εἶπε στ' ἀφτί τοῦ παλιογιόδαρη νὰ διαλέξῃ τὴν τάπια γιὰ στάλισμα καὶ τὸ κάστρο γιὰ βοσκοτόπι; Κ' εἶχε στὸ νοῦ νὰ κάμῃ κ' ἄλλη φορὰ τάχα τέτοιο πρᾶμα, νὰ τὸ κάμῃ κ' ὀλοένα. Θὰ τῶκανε καλοπῆχισμα, ἔγνοια του! Ἄς κόπιαζε, ἂν μποροῦσε!

Ὅμορφος τόπος ἀλήθεια, περίκλειστος, πλατύχωρος περισσά, ἐπίτηδες φρειασμένος γιὰ κατοικία τῶν ἀγριόγιδων καὶ τοῦ κύρ τσοπάνου, ἦταν ἡ περήφανη, ἡ Μεγάλῃ Τάπια. Κι' ὀλάκερο τὸ κάστρο, τ' ἀγύριστο, τὸ ψηλότοιχο, τ' ἀσειστο στὰ χρόνια καὶ στοὺς πολέμους, τὸ χτισμένο μὲ τὴ ζωὴ τῶν δυὸ ἀδερφῶν ποῦ τὸ πρωτάρχισαν καὶ μὲ τὸ αἷμα τους τ' ἀντρίκειο στοιχειωμένο, τὸ περιπλεγμένο μὲ τὰ φίλτρα τῶν παραμυθιῶν, ἦταν σωστὰ καλὸ κ' ἔτοιμο ὄνορο γιὰ βοσκοτόπι, ποῦ θάβωσκαν ἐκεῖ τοῦ Νίκα τὰ ζωντανὰ, καὶ δὲ θ' ἀφηναν ἀγγιχτο κλαρί, ἀφάγωτο βάτο, ἀκόμα καὶ σκολύμπρι! Μαύρη Τερρίμπλη τῆς Βενετίας, κατκαϊμένο κάστρο, καλιὸ καμάρι τῆς Τουρκίας!

X

Ἐφτασε κ' ἡ ἄλλη μέρα, ποῦ δὲν ἔβλεπαν τὰ παιδιά ἀνυπόμονα πότε νὰ ξεμερῶσῃ. Ὁ ἥλιος δὲν εἶχε μῆτε ἕνα καλάμι ἀφήσῃ τοῦ βουνοῦ τ' ἀποκορφο, καὶ βρέθηκαν στὸ πόδι γοργὰ κ' ἔτοιμα ὅλα. Γιὰ σήμερα, μιὰ φορὰ μέσα σὲ τόσες ἄλλες, δὲν εἶχε κανέν' ἀπ' αὐτὰ σκοπὸ, καθὼς ἔδειχναν, νὰ βάλουν σκολεῖο στὸ νοῦ τους. Δὲν ἦταν τάχα ἄλλος καιρὸς νὰ θυμηθοῦν τὰ γράμματα, παρὰ σήμερα θαῦρισκαν ὅλη τὴ σπουδὴ τους καὶ τὴ φρονιμάδα; Σήμερα ἴσα ἴσα ποῦ εἶχαν ἀνάγκη κ' ἀπ' ἄλλων παιδιῶν βοήθεια κ' εἶχαν καλὴ δύναμη κ' ἀπὸ τὰ φρονιμόπαιδα τοῦ σκολεῖου, ποῦ ἦταν τὸ παίνεμα καὶ τὸ καμάρι τοῦ δασκάλου, σήμερα δὲ ἦταν ποῦ θὰ πῆγαιναν σκολεῖο τὰ πειδὺ λιγώτερα ἀπὸ κάθε μέρα. Κ' εἶχε τοὺς ἔρθῃ βοήθεια κ' ἀπὸ

νος ἀπὸ τὰ φωνατὰ ποῦ ἔμολογοῦσαν κ' ὄλας τὸ σκοπὸ του. Ἐβγαλε ἀμέσως ἕνα πιστόλι, καὶ, ἀδειάζοντάς το στὸ κορμί τᾶδεροφου του, τοῦπε:

«Δέξου το, ἀπόνθρωπε, μὰς ἐδικονήσεις».

Ὁ Νικόλας ἐκύλησε στὸ κῦμα φωνάζοντας πάντα: — «Κάη, Κάη, βοήθεια!» — Δὲν ἦτον παρὰ λαθωμένος. Οἱ φωνές του ὅμως ἀγρίευσαν τὸν ἀχλιο ποῦ τοῦπιασε τώρα τὸ στόμα καὶ ποῦ ἐτράβηξε ἀπὸ τὴ ζωὴ μιὰ κάμα· στρέφοντας ἄλλοῦ τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μὴ βλέπει, τοῦ τὴν ἐβύθισε πολλὲς φορὲς στὲς σάρκες ἀνοίγοντάς του θανατερὲς πληγές. Μὰ ὁ δυστυχισμένος δὲν ἀπέθαινε, γιὰ τὸ οἱ μαχαιριές, βαρεμένες στὰ στραβά, δὲν ἐπλήγωναν οὔτε τὸ λαιμό, οὔτε τὴν καρδιά· ἕνας βόγγος κουφὸς ἔβγαине ἀπὸ τὰ λαθωμένα στήθια καὶ τὸ τυραγνισμένο κουφάρι ἀνατιναζότου μέσα στὰ μαύρα νερά.

Ἐφρῶς ἀκουστῆκαν ἀλυχτίσματα καὶ φωνές ἀνθρώπων ποῦ ἔρχονταν πρὸς τὸ γυαλό· καὶ ὁ Κώστας μὲ πολλὴ γλιγῶρα ἐστοχάστηκε πῶς οἱ πιστικοὶ εἶχαν ἀκούσει τοῦ πιστολιῦ τὸν κρότο καὶ τῆς φωνῆς, κ' ἐτρέχαν νὰ βοηθήσουν· καὶ φοβισμένος ἐβιάστηκε νὰ κρουφτεῖ ἀφίνοντας τὸν ἀδερφὸ του μισοαπεθαμένον στὸ κῦμα.

«Σκοτωμένε ποῦ εἶσαι; σκοτωμένε ποῦ εἶσαι;»

της άλλης μάγης της παιδιάτικης της Κάτου γειτονίας και της Πέρα γειτονίας και της γειτονίας της Όξω. Κι' από μια μάγχα αδύνατη, που ήταν χωριστά ή δική τους, ή μάγχα της γειτονίας του Άνηφορου, έγινε τώρα στρατέμα πολύπληθο, που ανάδευε και βούιζε σαν τὸ μελίτσι.

Ἀπὸ τὸ βράδυ διαλαλήθηκε τ' ἄγγελμα τὸ περίτρανο σ' ὄλους τῶν παιδιῶν τοὺς κύκλους. Ἔνας ἀνεπάντεχος, ἐπίβουλος ἔχτρος βάλθηκε νὰ πατήσῃ τὸ κάστρο, ποὺ ἦταν τῶν Ἀνηφορίτων τὸ λημέρι καὶ τ' ἀπάτητο καπετανάτο. Σήμερα πρώτη φορά τὸ λημέρι νάμπη ἀπ' τὸ χάλασμα καὶ νὰ ριζῇ τὸ σταθμὸ του στὴ Μεγάλῃ τάπια. Κι' αὔριο θὰ πάρῃ θάρρος πάλι ἐκεῖ νὰ βάλῃ τὸ ποδάρι του· κι' ἐλότεια δικὰ του θὰ τὰ κάμῃ, κάστρο καὶ τάπια, μὲ τὸν καιρὸ, ἂν τὸν ἀφήσουν. Γι' αὐτὸ λοιπὸν νὰ στείλουν ὅλα τῶν παιδιῶν τὰ συναγώγια τὴ βοήθεια του; τὴν πεῖδ διαλεχτή, καὶ κανεὶς νὰ μὴν ἀργήσῃ νὰ βρεθῇ αὔριο στὸν τόπο καὶ στὴν ὥρα, ποὺ θὰ ξεκινήσουν.

Ἄλλες οἱ γειτονίες ἀπάντησαν μὲ προθυμίαν στὸ κάλεσμα, καὶ τὸ πρῶτον συνάχθηκε τὸ πολεμικὸ φουσατὸ ἀκράτητο στὴν ὁρμή, ἀδειλιαστο, μανισμένο, μὲ τ' ἄρματα καὶ μὲ τοὺς καπετάνους. Κ' ἡ ὥρα σὰν ἦρθ' ἡ ἐπίσημη, ἐγίνε τὸ ξεκίνημα μὲ σάλαγο τρομαχτικὸ, ποὺ σείστηκε ὁ τόπος ὅλος.

— Ὡρα καλὴ σας! Ἀσπροπρόσωποι!

Τοὺς φώναζαν ὅσα παιδιὰ ἔμεναν πίσω μὲ ντροπή τους καὶ μὲ λύπη τους. Κι' ὁ κόσμος ἐβγαίνει παραξένος στὰ παραθύρια, ὅτε περνοῦσαν τὰ παιδιὰ μ' ἀντάρα, καὶ ρωτοῦσε.

— Πόλεμος, πόλεμος!

Ἐκραζαν ἐκεῖνα, καὶ δὲν ἤθελαν νὰ ποῦν καὶ τίποτ' ἄλλο. Ἐπαιζαν μοναχὰ μὲ φοβέρα τ' ἄρματα, ἀλλὰ τὰ κοντόξυλα, τὰ δοξάρια, τῆς σφεντόνης, κι' ἄλλα κάτι σκουρολεπίδες ἀπὸ παλιὰ σπαθιά, καὶ κανένα μεγαλύτερο ἐσφιγγε κρυφὰ καμμιά κουμποῦρα ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν Τούρκων.

Πόλεμος, φοβερὸς, ποὺ δὲν ἀκούστηκε, οὔτε φάνηκε ποτὲ στὸν κόσμον. Ποῦ θάσμιγαν δυὸ στρατέματα παραξένα κι' ἀνόμοια σ' ὅλα, καὶ θάπλεγε στὸ αἷμα τὸ μουσκάρι. Ποῦ δῶθε θὰ ἦταν τὰ παιδιὰ μὲ τῆς λογῶν λογῆς ἄρματωσιές τους κ' ἐκεῖθε ἕνας ψηλὸς, μαυριδερός βοσκὸς μὲ τὰ γενάτα κι' ἄγρια τραγιά του, τὰ κερατοφόρα, καὶ μὲ τὸ μαλλιαρὸ του τὸ μαντρόσκυλο.

ἀκούονταν δυὸ φωνές· καὶ τοὺς ἀποκρινόταν ἕνα ἀδύνατο μουῖσμα τοῦ ἐτοιμοθάνατου.

Ὁ Κώστας ἐλογάριασε πῶς οἱ κοπαδιάρει ἦταν τώρα σιμὰ στὸν ἀδερφὸ του κ' ἐροβήθηκε μὴν ὁ σκοτωμένος τὸν ἐμολογούσε κ' ἐπετάχτηκε ἀπὸ τὸν κρουφῶνα του κ' ἐρίχτηκε βιαστικὸς κ' ἐκείνος. Οἱ κοπαδιάρει δὲν εἶχαν ἀκόμα φτάσει στὸ γκρεμὸ· εἶχαν στὰ χέρια φανάρια καὶ τὰ σκυλιὰ τοὺς ὀδηγοῦσαν τὸ βόγγισμα ἀκούστων ξάστερα μαζῇ μὲ τοῦ κυμάτου τὸ σάλαγο. Ἐτρέχαν ὅλοι ἀμίλητοι κ' ἔφταναν τέλος. Κι' ὁ Κώστας βλέποντας πρώτη φορά τὸ δύστυχο κουφάρι ποὺ τῶδερνε ἡ κοκκινισμένη θάλασσα, ἔκρουσε τὰ μάτια μὲ τὰ χέρια. Μὰ γλιγωρὰ ἐσυνῆρθε, κ' ἔπεσε ἀπάνου στὸ κορμὶ τῆς ἀδερφοῦ του, ποῦχε τὴν λιποθυμήσει, κ' ἐδερνότου κ' ἔκλαιγε.

Οἱ πιστικοὶ ἐγνώρισαν τὸ σκοτωμένον κ' εἶπαν ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου συγκινημένοι: — «Ἐγίνηκε φωνικὸ· εἶν' ὁ Νικόλας ὁ Λάμπουρας· κάμε καρδιά, Κώστα!»

«Ἀμέτε» τοὺς εἶπε ὁ φωνῆς κλαιόμενος «ἀμέτε στὸ χωριὸ, φέρτε κόσμον νὰ τόνε σηκόσουμε· παπὰ, ἀστυνομία· κάμετε ὅτι χρειάζεται· ζεῖ ἀκόμα!»

Οἱ κοπαδιάρει ὑπάκουσαν κ' ἔφυγαν τρεχατὰ

Πέρασαν κι' ἀπὸ τῆς θειᾶ Σόφως τὴν αὐλή, καὶ γιὰ καλὴ τους τύχη δὲν τὰ πρόφτασε ἡ γριά πρὶν ἀνεβῶν τὴ σκαλί. Βγῆκε στὴ θύρα τῆς μονάχα καὶ τὰ εἶδε ξαφνισμένη. Καὶ τὰ ρώτησε μ' ὄργη γιὰ τοῦ εἶναι. Κ' ἐκεῖνα πάλι μὲ φωνὴς πεῖδ ἄγριες καὶ πολεμώχαρας τῆς εἶπαν.

— Πόλεμος, θειᾶ Σόφω! Τὸύρκοι πλάκωσαν στὸ κάστρο! Θὰ τοὺς πάρωμε! Θὰ τοὺς δώσωμε κυνήγι!

Ὡς τὴν Κόκκινη Μηλιά θὰ τοὺς πάρωμε! Πόλεμος! Κι' ἀπὸ κεί χύθησαν στὸν ἀνήφορο, ἀνέβηκαν τὴ σκαλί, ρίχτηκαν πέρα καὶ βρέθηκαν σὶ λίγο στὴ Μεγάλῃ τάπια.

Ὁ ἥλιος εἶχε ἀνέβῃ πεῖδ ψηλὰ καὶ τραβοῦσε τὸ δρόμο πρὸς τὸ μεσημέρι, ὅταν τὰ παιδιὰ εἶχαν γίνῃ ἔτοιμα καὶ καρτεροῦσαν μὲ καρδιόχτυπο τὴν ὥρα τοῦ πολέμου. Ἀμὰ πάτησαν στὴν τάπια, ἡ πρώτη τους φροντίδα ἦταν νὰ πετρώσουν βιαστικὰ τὴν ἀμπατή της καὶ νὰ συναζούν ἀπὸ μέσα σωροὺς λιθόβολα ἔτοιμα γιὰ τῆς σφεντόνης κι' ἄλλα μεγαλύτερα γιὰ κάθε τοῦ πολέμου ἀνάγκη. Ὑστερα κατὰγιναν νὰ τροχίσουν τῆς λεπίδες τους στὸ σίδερο τῶν κανονίων, ποὺ τῶδλεπαν κ' εἶχαν λύπη γιὰτὶ δὲ μπορούσαν νὰ τὰ βάλουν κι' αὐτὰ στὸν πόλεμο. Αἱ, καὶ νὰ τῶχαν ὅλα γερὰ καὶ γιομάτα τὰ κανόνια, ἢ νὰ εἶχαν κ' ἕνα ἀκόμα μινιχό! Τότε ἄς ἔρχονταν ὅσοι στρατοὶ ἤθελαν νὰ τὰ πολεμήσουν, ἄς κόπιαζαν κι' ὅλα τὰ φουσατὰ τ' Ἀλεξάντρου νὰ τὰ νικήσουν! Εἶχαν ὅμως γιὰ παρηγοριά τῶν κανονίων καὶ γιὰ στερνήν ἀνάγκη τῆς παλιῆς κουμποῦρας μὲ τὰ πυρολίθια, τόσο παλιῆς ποῦ θὰ εἶχαν ξεχάσῃ κ' οἱ ἴδιες τὴ φωνὴ τους· καὶ θάθελαν τὰ χέρια δυὸ παιδιῶν νὰ ριζοῦν τὸ σκαντάλι· καὶ στὸ ριζιμο θάπρεπε νὰ κλειστοῦν μὲ φόβο ὅλα τ' ἀφτιά καὶ νὰ σπαράξουν ὅλα τὰ μάτια τὰ παιδικὰ!

Ἐπιασαν τότε τοὺς ἰσκιούς, σκορπισμένα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, γιὰτὶ ἔψηνε στὰ καλλὰ ὁ ἥλιος, κ' ἐσφιγγαν τ' ἄρματα ἀνυπόμονα καὶ καρτεροῦσαν μὲ καρδιόχτυπο ν' ἀκούσουν τὴ φωνὴ τῆς βίγλας, ποὺ τὴν εἶχαν νὰ φυλάῃ ὄξω ἀπὸ τὴν τάπια. Κ' ἡ τὴν ὥρα ποῦ περνοῦσε ἀργή, χωρὶς κανένα κίνημα καὶ κανένα λόγο, τὰ τῶραζε πλειότερο καὶ τῶκανε νὰ φοβῶνται καὶ νὰ παρακαλοῦν ἔχτρος νὰ μὴν προβάλλῃ. Κι' ἀλήθεια ποῦθε ἡ τὴν ὥρα ἡ ἀργή; Μὴν ὁ βοσκὸς ἀλλάξε γνώμη; Μὴ δὲν ἔρθῃ; Καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴ ἀντρεῖόνταν καὶ πάλι.

— Στ' ἄρματα!

ἀφίοντας τὸ φῶς, καὶ τὰ δυὸ ἀδέρφια ἐβρέθηκαν ὀπίσω μοναχὰ τους.

Καὶ τότε ἡ φωνὴ ἐμίλησε πάλι ἀπὸ τὰ βαθύτατα σπλάχνα του: — «Κᾶη» τοῦπε ἀτόπες καὶ τῶκαμες· γέψου τὸ ἔργο σου». Κι' ὁ φωνῆς ἐσυλλογίστηκε τρομασμένος πῶς· νὰ γλυτώσει· κ' ἡ πρώτη του ἰδέα ἦταν νὰ φύγει: ὁ ἀδερφὸς του ἦταν ἀκόμα ζωντανὸς κ' ἔμπορούσε νὰ μολοῦσε ὅλα· καὶ τότες ἔβαλε βουλή νὰν τὸν ἀποτελειώσει γιὰ μὴ καὶ ἔτσι νὰ γλυτώσει ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴ ντροπὴ καὶ τὴν τιμωρία. Ἐπιασε τὸ μαχαίρι. Μὰ ἡ ἐλεεινὴ θέα τοῦ λαθωμένου τὸν ἐμπόδισε νὰ φέρῃ σὲ τέλος τὴ σκέψη του, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἔσβυσε τὸ φῶς. Ἀλλὰ τότες τοῦ φάνηκε πῶς οἱ πληγές ποῦ ὁ ἴδιος τὴς εἶχε ἀνοίξει ἐφεγγαν· πῶς τὸ αἷμα, ποῦ ἔβαφε τὸ κῆμα, ἐφεγγε καὶ κείνο, καὶ τὸ μαχαίρι τοῦπεσε ἀπὸ τὰ χέρια.

Ἀφτὴν τὴ στιγμή ὁ ἐτοιμοθάνατος ἀναστέναιζε.

«Ἀδερφέ» τοῦπε ὁ Κώστας «συμπάθησε».

«Κᾶη καταραμένε» τᾶποκρίθηκε μὲ σδυμένη φωνὴ «γιατὶ μ' ἐσκότωσε; ἢ φοῦρα σὲ προσμένει».

«Ὁχι, ὄχι, μὴ μὲ καταδώσεις· εἶσαι καλὸς καὶ καλὸ θὰ ἴδεις στὴν ψυχὴ σου· καὶ δὲ θὰ πεθάνεις· ἡ γυναῖκα μου θὰ σὲ βαλίσει· θὰ φέρῃ γιὰ-

Ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ Βρέθηκν στὸ πόδι τὰ παιδιὰ, καὶ χωρὶς νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν τόπο ποῦ εἶχε τὸ κᾶθῆνα τους πιασμένον, πρόβαλαν τὰ κεφάλια κ' εἶδαν πέρα. Κ' εἶδαν πρῶτα μ' ἕνα σάστισμα, σὰ νὰ ἦταν ἀφάνταστο αὐτὸ πόδλεπαν μπροστά τους, ὅμως μὲ τὸν καιρὸ συνείθισαν τὰ μάτια τους κ' ὕστερα τὸ κύταξαν μὲ ματιὰ θρασύμαχη, θέλοντας νὰ δώσουν θάρρος στῆς καρδιές τους, ποῦ βροντοχτυποῦσαν μὲς τὰ στήθια τους σὰ γύφτικα νταούλια.

— Κανένας μὴ δειλιάσῃ! φώναζαν τότε τὰ πεῖδ ἀφοβα. Ὅλοι νὰ σταθοῦμε δῶ καὶ νὰ τὸ δείξωμε! Ἡ ζωὴ ἢ θάνατος!

Κι' ἀγάγια κ' ἡμερα πρόβαινε ἀπὸ πέρα τ' ἄλλο τὸ πολεμικὸ φουσατὸ. Τὸ κίνημά του ἦταν ἀτρυχτο, ἀπλωμένο, χωρὶς γραμμὴ καὶ χωρὶς τάξη. Προχωροῦσε ἀπρόσεχτα, ἀδιάφορα κ' ἀργὰ μέσα σὲ πέτρες καὶ σ' ἀγκάθια. Κι' ὁ καπετάνος μὲ τὸ σκύλο τοῦ ἀκολουθοῦσε ἀπὸ μακριὰ σὰν ἀθελος, σὰ χαζός, λησμονημένος. Τὸ νεῖχε βαρσῆ τᾶχα στὸ κεφάλι καὶ τὸν ἀλάλιασε κι' αὐτὸν καὶ τὸ στρατό του ὁ ἥλιος ὁ φλογερὸς, ἢ μὴν ἦταν ποῦ δὲν ἤξεραν τίποτα, κ' ἡ ἀλαλιά κ' ἡ ξεχασμάρκα τους τοὺς ἔφερνε τυφλὰ νὰ πέσουν ἀπάνου στοὺς ἔχτρος τους; Κι' αὐτὸ πάλι τ' ἀνέβασμα καὶ τὸ κατέβασμα τῶν τραγοκεφαλίων, ποῦ ἔκανε νὰ κουνιῶνται ἀργὰ, καμαρωτὰ ἀπὸ πάνω τὰ κέρατα κι' ἀπὸ κάτω τὰ γένεια, ἦταν πῶς δὲν ἤθελαν νὰ πᾶν στὸν πόλεμο τὰ ζωντόβολα, ἢ ἦταν φοβέρισμα δικό τους; Καὶ τὰ κουδούνια πάλι τὰ βροντότῆχα, ποῦ ἦταν ἀπὸνα κρεμασμένο στὸ λαιμὸ τους, κ' ἐπαιζαν μουσικὴ παράξενη μὲ τὸ πολίλαλο τὸ βρόντημά τους, τῶχαν κι' αὐτὰ φοβέρισμα ὅσον τ' ἔκρουγαν, ἢ χερὰ τῶν ἰδίων ποῦ τὰ κρατοῦσαν;

Μένοντας ἔτσι ἀτόνα καὶ καρτερώντας τὴν ὥρα, ἀναβαν τὰ αἵματά τους. Τὰ μάτια τους ἄγρια στροφογύριζαν. Τὰ χέρια τους μὲ τὸ στανιὸ δὲν ἔρχιζαν τὸ πετροβόλημα. Ἦθελαν ν' ἀφήσουν τοὺς ἔχτρος νάρθουν σιμώτερα, καὶ τότε νὰ τοὺς δώσουν τὴν πρώτη προσβολή.

Κι' αὐτὸ σὰν ἐγίνε, καὶ ζύγωσαν ὅσο νὰ τὰ φτάνῃ τὸ λιθάρι, τότε πετιῶνται τὰ παιδιὰ στὸ φανερό, καὶ μὲ τὸ πρῶτο πετροβόλημά τους ἔκαμαν τ' ἀλαλο κερατοφόρο φουσατὸ νὰ φανταστῇ, μ' ὅλη τὴν ξαστεριά, πῶς ἦταν χοντρὸ χαλάζι ὅτι ἐπεφτε ἀπάνωθὲ του καὶ νὰ προγγήξῃ πίσω φεύγοντας τρομαγμένο, καὶ τὸν ἴδιο τὸ γιδοκαπετάνιο μὲ τὸ

τροῦς, θὰ πουλήσω ὅτι ἔχουμε, θὰ σὲ κατᾶξω ὡς νὰ γιὰ τρεφεῖς· μὴ μολοῦσεις».

Ὁ σκοτωμένος ἀναστέναιζε ὀπίσω: — «Μ' ἐτυράγνισες. Ἐμόλεψες τὰ χέρια σου μ' ἀδερφικὸ αἷμα. Τί μεγάλο κακὸ ἔκαμες στὸ σπῆτι μας. Δὲν ἐσυλλογίστηκες τὸν κόρφο τῆς μάννας μας ποῦ μᾶς ἔθρεψε καὶ τοὺς δυὸ μας, πῶς μᾶς ἔσπειρε ἕνας πατέρα;» Κ' ἔκαμε νὰ σηκωθῇ μὲ ἐξανάπτεσε πονεμένος στὸ κῆμα.

«Μετανοιῶνω, σοῦ λίσω· ἂν ἤθελα σ' ἀποτέλειωνα· καὶ θὰ σ' ἔκαμν ἔτσι ποτὲ ἄλλο νὰ μὴ μολοῦσεις· μὰ μοῦ λείπει ἡ καρδιά· μὴ μολοῦσεις».

«Ἰεθᾶνω δὲν πεθᾶνω, δὲ μολογᾶω» τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ λαχτισμένος κλαίοντας «γιατὶ νὰ χάσω καὶ τὴ φαιλιά σου; — Κᾶη, ὁ θεὸς ἄς σὲ κρίνῃ!» κ' ἐλιγοθύμησε πάλι.

Κι' ὡς τόσο ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ κόσμος καμπίσος· κ' ἐμοιρολογοῦσαν ὅλοι γιὰ τὸ σκοτωμὸ τοῦ Νικόλα Λάμπουρα ξαφνισμένοι ἀπὸ τὸ ἀνεπάντεχο φονικὸ.

Δειλιασμένον τὸν ἔφεραν σπῆτι του· καὶ ἡ Βύγενιά, ποῦ δὲν εἶχε ἀκόμα πλαγιάσει, ἐβγήκε οὐρλιάζοντας στὸ δρόμο ξέροντας τί ἐσυνέβαινε. Μὲ τὸ βλέμμα ἐζήτησε τὸν ἀντρα της, ἐρίχτηκε ἀπάνου

σκύλο του τούς έκαμαν ν' άλαφιαστούν και νά τά χάσουν.

Έβαλε ο βοσκός άντλήλιο στά μάτια τó χέρι του νά ίδθι και νά καταλάβη τί ήταν αυτό τó ξαφνικό "Υστερα έτρεξε κατά τó στρατόμαχ και τó σύναξε με τó στανιό, παράκουσ και δειλιασμένο, και τóβαλε στό δρόμο πάλι. Και μπήκε αυτός τώρα μπροστά και τραβούσε ίσα κατά πάνω στην τάπια. Κι' ο σκύλος έτρεχε τριγύρω του κι' άλυχτούσε και φοβέριζε.

— Πίσω, τσοπάνε, στόν τόπο! μή ζυγώνεις! Πίσω!

Έκραζαν από μέσα μ' άγριες φωνές τά παιδοκόριτσα, κι' άμέσως οί σφεντόνες στρηφογύρισαν, τινάχτηκαν σκαστά κι' έστειλαν μ' ένα σφύριγμα συγκρατητό κι' άπόνα βόλι: στόν τσοπάνο Κι' αυτός, μπροστά σέ τέτοιο πετροσύννεφο, έσκυψε, πήδησε, προσπάθησε νά φυλαχτή, αλλά δέ μπόρεσε νά γλυτώσει μια δυνατή πετριά που τούρθε στην πλάτη και τόν μάνιασε χειρότερα. Χωρίς νά βάλη στό νού πόσοι ήταν και ποιοι αυτοί που τόν πολέμαγαν, και χωρίς νά θέλη άλλη βοήθεια, χύθηκε ίσ' άπάνου και δέν έβλεπε τίποτα μπροστά του. Και τά παιδιά, που είχαν έμπη κι' αυτά στό βρασιό τής μάχης, τούρπιχαν όσες πρόφταιναν με χέρια και σφεντόνες, αλλά δέ μπορούσαν ν' άντικόψουν τήν όρμή του. Και σάν τόν έβλεπαν νά πέφτη στό τυφλά, έβγαλαν τότε κι' έσεισαν και τ' άρματα τους. Και τόν φοβέρισαν νά μήν έρθη κοντότερα, γιατί θά πάθη σφοδρά. Νά μή ζυγώση, άν θέλη νά μή μετανοιώση. Νά φυλάξει τή ζωή του. Νά μή χαλαστή άδικα. Νά πάη από κει πουρθε.

— Πίσω!

Αυτός δέν άκουγε ούτε τά λόγια τους, ούτε σκιαζόνταν και τ' άρματα τους! Τώρα οί μικροί πολεμιστάδες τά χρειάστηκαν. Πήραν τόν πόλεμο στό σοβαρά. Κ' είπαν πώς ήρθε ή ώρα που θά τά νοικούσε ο βοσκός ο κακοτράχαλος. Και τότε κακή τους άστοχιά κι' άλαλιά τους! Τι θά γίνονταν; Και που θαύρισκαν καταφυγή άπ' τήν όρμή του; Και τί ντροπή μπροστά σ' όλη τή χώρα! Και τί γέλοια κι' άνακαιγμάτα από τ' άλλα τά παιδιά! Τόσα παληκάκια αυτά νάνικηθούν! Και ποιός νά τά νικήση; Και ποιοι νά πάρουν τής νίκης τή χαρά; Ένας βοσκός και τά τραγιά του! Κι' ο σκύλος του ο κολοβός! Τέτοια σκέψη φέρνει σ' άπελπισιά. Κι' άφου δέν έκαναν οί πέτρες τίποτα, κι' άφου οί φοβέρες

του και τούπε σταυτί: — «Κάη, τόπες και τόκαμες». Έπειτα οδήγησε τούς ανθρώπους που νά βάλουν τόν έτοιμοθάνατο.

Ο Κώστας έκάλισε δέξω από τήν πόρτα του, γιατί δέν έμπορούσε νά βλέπει τó ψυχομάχημα: ένας μιτόκοπος χωριάτης έπλυσε με κρασί και με ξύδι τές πληγές και τές έδωσε, αλλά έδήλωσε πώς ως τó πρωί ο Νικόλας θάπέθνηκε. Έπειτα ο κόσμος έφυγε για νά κοιμηθει. Όλη νύχτα ο Νικόλας έμεινε άμίλητος και μόνο τó πρωί άνοιξε άκόμα τά μάτια. Η Ευγενιά τότες τόν έδίωξε και τούπε.

«Νικόλα, νά ιδεις καλή ψυχή, μή μολοήσεις, μή με χάσεις κι' έμένα».

Ο σκοτωμένος έκόννησε τó κεφάλι λέγοντας όχι, τής έπιασε τó χέρι, κι' ένα χαμόγελο πικρό του στόλισε τó μαρμαμένο χείλι. Έπειτα έζήτησε νά κοινωνήσει.

Τέλος όταν ο ήλιος ήταν δέξω ήρθαν οί έξουσίες νάνακρίνουν τόν παθό και τούς άλλους. Κι' ο Κώστας τότες έφοβήθηκε όπισω μήν τόν έκατάδινε, κι' έμετάνοιωσε πώς δέν τόν είχε άποτελειώσει στό γυαλό. Έστοχάστηκε πώς εκεί κάτω ο άδερφός του σκισμένος τούχε τάξει νά τσωπάσει, αλλά πώς τώρα μπορούσε νά φανερώσει τά πάντα. Τότες έρρί-

δέ βοηθούσαν, είδαν πώς ήρθε ή ώρα νά φτάσουν και σ' άλλα μέσα του πολέμου.

Άξαφνα κάμποσες κουμπούρες γιομάτες με λογής λογών γιομίσματα, βρόντησαν στόν άγέρα. Τότε λάκισαν πίσω τά ζωντόβολα τά κουδουνάτα, κι' ο σκύλος με τήν κόντουρη ούρα στά σκέλια σύρθηκε σκούζοντας πονετικά, κι' ο ίδιος ο τσοπάνος ο παληκάκος λίγυσε πίσω, στάθηκε μια στιγμή κι' έφυγε υστερα, άνεμιστήκε καλύτερα, κατά τó δρόμο που έφρευαν και τά ζωντανά του.

Σ' αυτό τ' άδόκητο τó τσάκισμα, σ' αυτή τή νίκη τήν άνέλπιστη, που πήραν τά παιδιά μ' άγώνα πέρα από τή δύναμή τους, ένα άνάκρασμα βροντόφωνο πετάχτηκε άπ' τά στήθια τους, κι' έκαμε ν' άχολογήσει όλο τó κάστρο: κι' όδες οί τάπικες, που πήραν τόν άντίλαλο, άπόρησαν γιατί θυμήθηκαν άχούς και χτύπους περκαμένους, και τά μπουντρούμια τά βαθιά δέχτηκαν τόν κρότο με τρομάρα, κι' ή Μίνι ή θεοσκότεινη κι' φοβερή! τόν άρπαξε, τόν κλωθογύρισε πολλές φορές; και τόν έβγαλε πέρα στό γυαλό νά τόν δώση στό καράβια, κι' αυτά στή φευγάτη τή Βασίλισσα νά τόν πάν!

Κι' ο μαύρος ο θησικός έβαλε μπροστά τά γίδια κι' αυτός από κοντά με τó λυκόσκυλο κουτσαίνοντας, γιατί έφαγε κι' αυτός τó μερδικό του, κίνησαν νά πηγαίνουν. Μαύρος βοσκός, που είχε τά ζωντανά του άφήσει άστάλιστα τó μεσημέρι, και μαύρα ζωντανά, που ήθελαν λίγον ίσκιό, νά μήν τά δείρη τó κάμα τó μεσημεριανό! Ζήτησαν όμως ίσκιό άταίριαστον, τόν ίσκιό τής Μεγάλης Τάπιας, και διάλεξαν για στόλισμα τόπο που δέν πήγαινε στή γιδίσια τήν άφεντιά τους Γι' αυτό καλά τάπαθαν, κι' άν θέλουν άς κοπιήσουν άλλη μια φορά!

Έφυγε πέρα τó κοπάδι, και τó βρόντημα τών κουδουνιών και τών κερατιών τó κούνημα, που πρώτα τόσο φόβο είχε προξενήση στό παιδιά, τώρα λύπη μονάχα τούς γεννούσε. Κι' ο έρημος βοσκός μέσ' τή ντροπή και στό θυμό του γύριζε πίσω κι' έρριχνε κανένα λιθάρι στό παιδιά, και φοβέριζε κάθε στιγμή που σταματούσε. Και σάν έφτασε μακριά και κόντευε νά περάσει από τó χαλασμένο κάστρο και νά κρυφτή, άνέβηκε σ' ένα ψηλό κοτρόνι, γύρισε κατά κείνα και τούς έστειλε αυτά τά λόγια:

- Όρε, τίνος είναι τó κάστρο, δέ μ' λέτε;
- Γιατί ρωτάς, ώρέ; Δικό μας είναι!
- Και ποιός σάς τόδωσε, ώρέ;
- Κανένας! Τόχομε μεις; και τó κρτούμε!

χτηκε στό σπίτι, έπεσε γονατιστός μπροστά στό μισοαπεθαμένο κι' έκλαιγε, κι' έμοιρολογούσε "Ο σκοτωμένος άποκρίθηκε στόν κριτή που τόν έρώτισε άν είχε γνωρίσει τó φονηά ένα όχι με τó κεφάλι και ή Ευγενιά είδε τó χαμόγελο τής εύχαριστήσης άπάνου σ' ά χείλια του άντρός της και δέν έμπόρεσε πλιά νά βαστάξει. Μία σύγαση για τó δολερόν άνθρωπο τής άνέβηκε από τήν καρδιά: μία φωνή από μέσα της τής έχάλεψε έγδίκηση και δικαιοσύνη: άνανοήθηκε πώς θά περνούσε τή ζωή της με τó άνάξιο θηρίο και άποφάσισε εκείνη ή ίδια τήν κατάδικη του. Έξάφνης έβάλθηκε νά φωνάξει μπροστά στες έξουσίες.

«Κάη, καταραμένο: έσύ τόν έσκότωσες: έσύ, κι' όχι άλλος, που κλαίς, δολερέ».

«Όλοι τήν έκείταξαν σασισμένοι κι' έγύρισαν έπειτα πρós τόν άνθρωπο που άποθνήσκαι και που είχε τά μάτια γιομάτα δάκρυα: κι' ο κριτής κοιτάζοντας τόν έρώτησε.— Είπαι άλήθεια;»

«Άκρα σιγή έβασίλεψε. «Μήν τó κρούσεις» είπε ή γυναίκα «αύριο θά με σκοτώσει και μένα γιατί έμαρτύρησα». «Ο έτοιμοθάνατος έκόννησε τó κεφάλι λέγοντας ναι, και σέ λίγο τού βγήκε ή ψυχή.

Κρασάδες Όχτώβρης 1904.

— Τώρα όμως θά τó πάρω 'γώ!
— Είν' άπαρτο, βοσκέ! Έλα, άν μπορείς!
— Έγώ τó πλέρωσα και θά τó πάρω!
— Σέ ποιόν τó πλέρωσες; Στόν Τούρκο ή στό Βενετσάνο;

— Όρέ, στόν Έφορα τó πλέρωσα!
— Νά τó πλερώσης και στήν Έφορίνα!
— Τό νοίκιασα βοσκή για τά τραγιά μου!
— Ψόφος νά πιάση κι' έσίνα και τά τραγιά σου!
— Καρτεράτε με!
— Καλώς νάρθης!
— Νικά Άτσάλο, με λέν έμένα!
— Κάστρο περήφανο μάς λέν έμάς!

Κι' άκολούθησε τó δρόμο του ο βοσκός. Κι' άργά, έτσι καθώς ειχ' έρθη, βγήκε από τó κάστρο. Και πήγαινε βόσκοντας και σαλαγώντας. Και πέρασε κάτω από τήν τάπια που ήταν τά παιδιά και τά φοβέρισε με τήν άγκλίτσα. Κ' εκείνα, τά διαβολεμένα, είχαν έβγη στό μπεντένια και τόν θύμωναν άκόμα με τά γέλοια, τά πειράγματα και τά χουγιαχτά τους.

(Συνέχεια στό άκόλουθο φύλλο).

Γ. ΒΑΣΙΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΑ ΚΡΙΝΑΚΙΑ ΤΗΣ ΑΜΜΟΥΔΙΑΣ

(Lamartine)

Ψαράδες είδαν μιάν αυγή κάποιου κορμι βγαλμένο
Γυναίκας στήν άκρογαλιά άπ' τó κύμα τής νυχτιάς
"Ω πόση, πόση ειχε μορφή κι' άς ειταν πεθαμμένο!
Κ' έτσι από τότε αυτοί οί άνθοι βγαίνουν στής άμμουδιάς

Τήν άκρη, που ήρθ' εκείνη.

Από που τ'άχα νάρχονταν ή άγνωστη παρθένα,
Για νά ζήτηση άπ' τó φτωχό τó ναύτη τάφου γή;
Καράβι δέν ξανοίξανε στή θάλασσα κανένα
Δέν ειχε μήτε δαχτυλίδι, ειταν νεκρή, γυμνή,
Ντυμένη από τó κύμα.

Τό πιό όραίο σάβανο σ' όλα τά σπέτια τρέξαν
Και για νά τή στολίουνε γυρέφαν, και μ' άνθους,
Με κρινούς και με νάρκισσους στεφάνι τής επλέξαν
Παρθένες τής τραγούδησαν άποχαιρετισμούς,
Μαννάδες τή θρηνήσαν.

Στήν άμμουδιά που τίποτα δέ βγαίνει, εκεί τó μνήμα
Τής κάμανε, παράστανε τόν άγονο καημό
Μά τά λουλουδία σπλαχνικά τó γλύκαναν τó κύμα,
Η άμμουδιά χορτάρισε και τó λουλουδι αυτό
Τό καλοκαίρι άνοιγει.

"Ω, τών καρδιών μας μέλισσες που ή αγάπ' είναι
[τό μέλι,
Παρθένες, μάστε τής έρμιας τó κρινό, τόν άνθό
Που άνθει στό μνήματα, στή γή τó σπείρανε οί άγ-
[γέλοι,

Είν' τόνομά του μυστικό, ποθείς τόν ούρανό
Από τήν ευωδιά του.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

— Έλενίτσα, δέ βλέπεις που ή Γιαννούλα σου παίρνει τά γλυκά σου;
— Δέ με νοιάζει. Είν' από κείνα που τήν άρρωσταίνουν πάντα.